

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

THE WEDDING TRADITIONS IN MACEDONIA

Mahmut Celik, PhD

Faculty of Philology, University “Goce Delchev” - Stip, Republic of Macedonia
mahmut.celik@ugd.edu.mk

Imer Yusufi, M.Sc

Institute of National History - Skopje, Republic of Macedonia
omer_molo7@hotmail.com

Alirami Ibraimi, M.Sc

Institute of National History - Skopje, Republic of Macedonia
aliramiibraimi@hotmail.com

Abstract: The folk songs in Macedonia although having some characteristics as the folk songs in Turkey, they do have slight differences. Those differences are emerging from the special social lives. For five-six centuries Turks, as in Balkan Peninsula, influenced the nations' lives which lead to the expansion a very rich culture in Macedonia.

Literature, no doubt, is the most important area of the culture. As literature was covering the customs and traditions of the Turkish lives, it was reflecting the social life as well. Among the folk songs in Macedonia's weddings some disorders can be found. For example, in the magazine of “Sesler” same songs were published several times in different forms.

Key words: Macedonia, folk songs, Turkey, Turks, literature

MAKEDONYA TÜRKLERİNDE DÜĞÜN ADETLERİ

Mahmut Celik, PhD

Mr. Imer Yusufi

Makedonya - Üsküp“ Miilli Tarih Enstitüsü” omer_molo7@hotmail.com

Mr. Alirami İbraimi

Makedonya - Üsküp“ Miilli Tarih Enstitüsü” aliramiibraimi@hotmail.com

Özet: Makedonya’da derlenen türküler, konu bakımından Türkiye’ye ait olan türkülerle aynı özellikte olmakla birlikte, kimi farklılıklara da sahiptir. Bu gibi farklılıklar, yeni ortamda ortaya çıkan özel sosyal yaşamdan kaynaklanmaktadır. Beş – altı asırlık bir zaman içerisinde Türkler, genel olarak Balkan yarımadasında olduğu gibi, Makedonya’da yaşayan milletlerin de maddi ve manevi hayatında etkisi görülen çok zengin bir kültür geliştirmişlerdir.

Edebiyat, hiç kuşkusuz manevi kültürün en gelişmiş alanıdır. Çünkü bu edebiyat, o zamanın Türkleri’nin hayatıyla ilgili çeşitli görenek ve gelenekleri kapsadığı gibi, onların toplumsal hayatını da yansıtmaktaydı. Makedonya’da söylenen düğün türkülerinde bazı bozukluklar gösteren örneklerle rastlanılmaktadır. Örnek olarak, Sesler dergisinde aynı türkülerin değişik biçimlerde birkaç defa yayımlandığını görüyoruz.

Anahtar kelimeler: Makedonya, türküler, Türkiye, Türkler, edebiyat

1. GİRİŞ

Makedonya’da derlenen türküler, konu bakımından Türkiye’ye ait olan türkülerle aynı özellikte olmakla birlikte, kimi farklılıklara da sahiptir. Bu gibi farklılıklar, yeni ortamda ortaya çıkan özel sosyal yaşamdan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle biz türkülerimizi ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutmak mecburiyetindeyiz. Bu sınıflandırma şöyledir.

1. Ninniler
2. Ayrılık Türküleri
3. Tarihi Konularla İlgili Türküler
4. Yergi Türküleri
5. Eşkiya Türküleri
6. Hapishane Türküleri
7. Ağtlar
8. Düğün Türküleri
9. Bayram ve Çeşitli Dini İnançlarla İlgili Türküler

10. Değişik Duyguları Dile Getiren Konular Üzerine Söylenen Türküleri
11. Müllemalar ve İki Dilli Türküler

2. DÜĞÜN TÜRKÜLERİ

Araştırmalar süresince derlenen malzeme arasındaki diğer örneklerle kıyasla sadece düğün türküleri söyleyicileri ve derleyicileri tarafından sınıflandırılmıştır. Mevcut olan malzemenin içinde bu türkülerin sayısı oldukça kabarıktır. Aşk türkülerinden sonra en kalabalık olan örnekler de zaten bunlardır. Düğün türküleri metin itibarıyla oldukça kısadır. Çoğu sadece dört dizeden ibarettir. Uzunluklar, söyleyicinin yeteneğine bağlı olduğu için bu durum türkücülerden türkücüyeye değişmektedir.

Makedonya türklerinin halk yaratıcılığında düğün türküleri, hem nicelik hem motiv çeşitliliği ve hem de sanat değeri bakımından önemli bir yer kaplamaktadır. Söylendikleri yer ve gördükleri görev bakımından bu eserler, tören türkülerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Gençlerin samimi duygularını dile getirdikleri için aşk türküleri grubuna, törene bağlılıkları yani düğün törenlerindeki işlevleri bakımından da tören türküleri gurubuna girerler.

Söylendikleri yerlere göre düğün türkülerini iki kümede toplamak mümkündür:

1. Sünnet Düğünüyle İlgili Söylenen Türküler

2. Evlilikle İlgili Söylenen Türküler

Sünnet düğünüyle ilgili olan türküler, düğün töreninden önce ve genelde sünnet olacak olan çocuğa dolayı yoldan bilgi verip onu sünnet törenine psikolojik olarak hazırlamak amacı gütmektedir.

Elime teller elime teller

Dabir hafta Tamer agayı sünet ederler

Sal Tamer aga kol telni

Dayon getirsin berberini

Sünet etsin nazlı yegenini

Elime mendil mendilim sari

Tamer agan berberinden yenliktir ayagi

Çık Tamer aga çık nere furun

Gelecektir berberin deyesin buyrun

Koy fesini Tamer aga koy başına

Sünet olacasın tamam yaşında

Sal Tamer aga kol telni

Aglama duymasın babin sesini

Ektim çiçekleri tutuldi

Sünet oldi Tamer aga kurtuldi

Çivi de astım dayreleri

Bitti Tamer aganın gayleleri

Evlilikle ilgili olan türküler düğünden önce, düğün gününde ve düğünden sonra olmak üzere üç kümede toplayabiliriz:

3. Düğünden Önce Söylenen Türküler

Bu gruba giren türküler, düğünden önce yani sözün kesilmesinden yada nişandan sonra söylenen örneklerdir. Bunlar, genelde düğünün hazırlık dönemini kapsamaktadır.

4. Düğün Gününde Söylenen Türküler

Düğün türkülerinin en kalabalık ve içerik bakımından en çeşitli örneklerindüğün sırasında söylenen örnekler oluşturmaktadır. Bu bölümde törenin doğrudan doğruya kendisiyle ilgili olan yani gelinin baba evinden çıkarılması, damat evine gönderilmesi, karşılanması vb. gibi örneklerin dışında içerik bakımından çok değişik olan daha başka türküler de yer almaktadır.

5. Düğünden Sonra Söylenen Türküler

Düğünden önce söylenen örnekler gibi düğün havasını doğrudan doğruya yansıtmamaktadır. Bunlar arasında en belirgin örnekler gelinin suya götürülmesiyle ilgili söylenen türkülerdir. Ancak, bunların arasında gelini gelecekteki görev ve sorumluluklarını yani evde ve yeni ailedeki güçlükleri ve sıkıntılarını dile getiren örnekler de vardır.

Nişan sırasında ve nişan anından sonra kızların söylediği türküler örnek olarak verilebilir:

Bahçede gelin bahçede gelin

Süledi hayin duşmanlar bulamasık gelin

Sülemayın duşmanlar biz gelin bulmuşık

Kızların turasını biz almişık

Güllerın pupkasını şimdi koparmışık

Bu seneki asmaları budamadiler

Çalıştılar bozsunler bozamadiler
İçerili stroynigımız kıramadiler
Cafer gibi bekâr bulamadiler

Makedonya'da Gostivar'da söylenen bir düğün türküsünden alınmış olan yukarıdaki sizelerde, damat tarafından nişandan sonra duyulan memnuniyet dile getirilmektedir.

Evlilikle ilgili olan düğün türkülerinde ise asıl ilgi, damatla gelinin üzerinde odaklanmaktadır. Baba evinden ve kendi yakınlarından ayrılan gelin olduğu için düğün türkülerinin en büyük kısmı onun hakkında söylenmiştir. Geleneksel Türk ailesinde bir kız için evlenmek yalnızca eşi ile değil, ailede pek çok kişi ile uyum sağlamak anlamına gelmektedir. Nitekim, evlendikten sonra koca evinde geline karşı olan ilgi, onun uyumlu olmasına tamamen bağlıdır. Çünkü, gelinin uyumlu olmadığı takdirde koca ailesinin geline karşı olan tavrı da değişir olur.

Bazı türkülerde, evlendirilerek yabancı ellere gönderildiği için kız, ana babasına sitem etmekte, evlendirilmek için henüz çok küçük olduğunu ve gençliğini yaşayamadığını söyleyerek yakınmaktadır.

Avlida tauk avlida tauk
Aldatırdı beni annem evlentirdi çabuk

Düğün türkülleri arasında mizahi konular işleyen örnekler de vardır. Damada ve geline söylenen bu tür örnekler gücendirici ve kaba sözler olarak kabul edilmemektedir. Bilakis onlar daha değişik bir havanın oluşması ve düğüne ayrı bir renk katması için söylenmektedir.

Düğün türkülleri, düğün adetlerini dile getirdikleri için belirli ölçüde bölgesel değere de sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, onların içinde eskiliği yüzünden gerçek anlamı yani esas konusu belli olmayan adetlerle ilgili olanlar da vardır. Düğün adetleri ve türkülleri arasında, damadı ve gelini çeşitli doğa üstü güçlerden korumak amacıyla söylenen örneklere de rastlandığını belirtmek gerekir.

Düğünle ilgili söylenen kına türkülleri, oğlan evinin yanında kıza övgüler yapmak için de bir vesile gibi görülmektedir. Kızın ne denli hünerli olduğu söylenerek, oğlan evine o kıza almakla iyi bir seçim yapmış oldukları ima edilmektedir. Çünkü, bilindiği gibi toplumumuzda kız seçerken, onun işbilir olmasına özen gösterilmektedir.

Yıkadım Cafer aganın boyalı camını
Kara kaşlı ügürtledik Sümbül hanımı
Kara kaş Sümbül hanım kaş lazim dildir
Ovardardır Cafer aga mal lazim dildir
Mekteplidir Cafer aga mal lazim dildir
Havada havada tek bir yıldız
Almadık Cafer agaya her nısı kız
Buluştuk Cafer agayle çarşıya giderken
Begendik Sümbül hanımı çaylar verirken

3. GOSTIVARDAKİ DÜĞÜN ADETLERİ

1. Gostivar'ın Yerel Giysisi:

Çinkan

2. Erkek Tarafının Düğünden Önce Yaptığı Adetler:

Maya

Gelin el öptükten sonra Hava alır

İki genç nasıl evlenir

Arabulucu

Nişandan sonra Bohça yapma

Düğün gecesi kızlar börek yapar

3. Düğünde En Çok Söylenen Türküler :

- * Ovada dari samani sari
- * Vardar ovası
- * Ramize
- * Ne durursu Hadis aga buyaz gelin ara
- * Mutfakta trupce
- * Gelin kızlar oturalım
- * Çik gürelim gelin hanım çik gürelim
- * Yandi yandi Kumanova
- * Gi paltoni Başar aga korkmayasin
- * Gelinin elinde telli su sirçasi
- * Yürü gelin hanım yürü aygın baygın

- * Endim dereye dereye taşlar
- * Vardar türküsü
- * Yaşasin Halil aga sünet olacak

4. KIZ İSTEME

Yörede iki gencin evlenmeleri için dünür gitme adettir. Birbirini sevip kaçanlar için de dünür gidilir. Bu iş için daha önceden becerikli kadınlarca kızın ağzı yoklanır. Yani olay kıza duyurulur. Başka bir sevdiği olup olmadığı, sakıncalı bir durumun olup olmadığı, gönlünün olup olmadığı sorulur ve fikri öğrenilir. Eğer kıza yumuşaklık bulunursa dünür gönderilir. Dünürlüğe gönderilecek kişiler; mahallin ileri gelenlerinden, kızı ve oğlanı iyi tanıyan, kız eviyle bir problemi olmayan ve bu işte tecrübeli olan, ağzı laf yapanlar arasından seçilir. Gündüzden "Akşam misafir olacağız." Diye haber verilir. Akşam olunca kız evine varılır. Hal hatır sorulur. Sohbetler edilir. İkram edilen şeyler yenilir, içilir. Uygun bir zamanda aile büyüklerine; "Allah'ın emri. Peygamber'in kavliyle kızınız filanı, oğlumuz filancaya istemeye geldik." diye amaç belirtilir.

Büyükler uygun görürlerse "Kızın fikrini alalım, hısım-akrabaya bir soralım." diye süre isterler. Uygun bulmazlarsa "Nasip değilmiş, başka kapı yoklayın." diye cevap verirler.

Bir dünür ile kız bitmez. Birkaç günlük aradan sonra tekrar gidilir. Uygun bulunmamişsa (kıza ve akrabalara sorulduğunda) "Kızın gönlü yok. Nasip değilmiş" diye cevap verilir. Uygun bulunursa olumlu cevap verilir. Kız, oğlan tarafının elini öper. Onlar da gelin kıza para ve çeşitli hediyeler verirler. Böylece kız bitirilmiş olur. Bundan sonra kız ile oğlan "yavuklu" olmuşlardır.

5. SONUÇ

Makedonya'da söylenen düğün türküleri arasında biçim bakımından bazı bozukluklar gösteren örneklerle de rastlanılmaktadır. Örnek olarak, Sesler dergisinde aynı türkülerin değişik biçimlerde birkaç defa yayımlandığını görüyoruz. Keza, türkülerde dizelerin uzunluğu bakımından da bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

Hatta, türkülerin bazı varyantlarında dizelerin ikiye bölünmesiyle metinlerin daha uzun bir görünüm kazandığını görüyoruz. Bunlar arasında dörtlük dağılımı olmayan dizelerden meydana gelmiş örneklerle de rastlanılmaktadır. Ard arda dizilen mısralardan oluşan bu gibi örnekler, geleneksel Türk şiirinde alışılmamış bir biçim olarak karşımıza çıkmaktadır.

6. KAYNAKÇA

- [1] Hasan, Hamdi, (2008) Makedonya Türklerince Söylenen Türküler, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- [2]Palıkruşeva, Galaba; (1962) "Kaybolan Türküler", Birlik (Özel İlave), Üsküp.
- [3]Sesler dergisi, (1971), Üsküp.
- [4] Gostivar ve yöresi halkından derlemeler

ISSN 1857 - 92

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers
Vol. 15. 2.

KNOWLEDGE IN PRACTICE

<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal>
Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 15.2***

16-18 December, 2016

Bansko, BULGARIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 15.2

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Predrag Trajković PhD, Jove Kekenovski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Marija Knezević PhD, Snežana Miličević PhD, Irina Singaveskaya PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Dimitrija Popovski PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD

Preparing and correction: Liljana Pushova

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 15.2

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Paul Sergius Koku PhD, Florida Atlantic University (USA)
- Prof. Cesar Birzea PhD, University of Bucharest (Romania)
- Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences (Bulgaria)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, (Serbia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University "Goce Delcev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Vise rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Aleksandar Donchev, MIT University, Faculty of Law, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovic, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)

- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Aleksandar Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Isa Spahiju PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics , University of Novi Sad , Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD , University Hadzi Zeka , (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Doc. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlovic PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University "Vasil Levski", Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Suzana Samarxiu, PhD, University "Aleksandar Moisiu", Durres (Albania)
- Violeta Dimova, PhD, University "Goce Delcev", Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

INFLUENCE OF HUMAN CAPITAL AND THE RULE OF LAW ON GDP: EUROPEAN COUNTRIES' COMPARISON	507
Sinisa Zaric, PhD	507
Vojislav Babic, PhD.....	507
CHARACTERISTICS OF THE MACEDONIAN MILLENNIAL GENERATION: QUALITATIVE STUDY	513
Marija Topuzovska Latkovikj, Ph.D.....	513
Mirjana Borota Popovska, Ph.D	513
CHALLENGES TO SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN BULGARIA.....	517
Venelin Terziev, PhD, D.Sc.....	517
Ekaterina Arabska, PhD.....	517
Robert Dimitrovski, PhD	517
Liljana Pushova, MSc	517
CONCEPTUAL AND NORMATIVE BASES FOR DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN BULGARIA	527
Venelin Terziev, PhD, D.Sc.....	527
Ekaterina Arabska, PhD.....	527
Robert Dimitrovski, PhD	527
Liljana Pushova, MSc	527
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND THE COMPETITIVENESS BEHAVIOR MODEL	537
Nedka Nikolova, Ph.D	537
Sevdalina Dimitrova, Ph.D, D.Sc	537
FROM CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY TO SOCIAL BUSINESS.....	543
Sanja Nikolic, PhD.....	543
Sreten Miladinovski, PhD	543
POSSIBILITIES OF BENCHMARKING FOR MEASURING THE EFFECTIVENESS OF THE HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN THE ORGANIZATIONS	549
Milena Tepavicharova, Ph.D	549
ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AS A FACTOR FOR ECONOMIC GROWTH IN MACEDONIA	555
Dori Pavloska - Gjorgjieska, Ph.D.....	555
SIMBYCID BLENDED LEARNING ENVIRONMENT FOR ENTREPRENEURIAL COMPETENCES.....	561
Bistra Vassileva, Ph.D.	561
USABILITY OF KNOWLEDGE OF PRACTICE - POWERFUL ENGINE OF SUCCESS IN THE FAMILY ENTERPRISE	567
Marija Georgievaska.....	567
Ljubisha Nikolovski.....	567
SOCIAL INTEGRATION IN THE EUROPEAN UNION	573
Dorina Gjipali	573
APPLICABILITY OF THE CHANGE IN ACCOUNTING ESTIMATES IN FINANCIAL-ACCOUNTING METRICS OF ENTERPRISES	579
Valentina Staneva, PhD	579
COMPANY LIQUIDITY INCREASING BY INCORPORATION OF ELECTRONIC INOVATIONS IN THE CASE OF JKP “ PARKING SERVIS” NIŠ.....	585

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

Maja Randjelović, MSc	585
Marko Janković, PhD.....	585
Dejan Dimitrijević, MSc.....	585
ENHANCING THE DEVELOPMENT OF PRIVATE PENSION MARKET IN ALBANIA	591
Mimoza Kaçi, PhD.....	591
Patris Poshnjari, PhD	591
REPUBLIC OF MACEDONIA AND POSITIVE SIDES OF ITS MEMBERSHIP IN WORLD BANK	597
Aleksandra Cibreva - Jovanovska, PhD.....	597
Biljana Buzlevski, PhD	597
Aleksandar Dejanovski, PhD	597
TRADE IMPLICATIONS OF BREXIT.....	605
Emilija Miteva-Kacarski	605
Janka Dimitrova	605
THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS BROUGHT ON SIGHT A NEW WORLD ORDER	611
Zorica Siljanovska, PhD	611
Mirjana Matovska, PhD	611
Elena Karovska	611
PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN E-COMMERCE	615
Igor Kambovski, Ph.D	615
IMPLANTING OF THE POSTULATES OF NEW PUBLIC MANAGEMENT IN PUBLIC ADMINISTRATIVE SYSTEMS	619
Dejan Vitanski, Ph.D	619
Natasha Vitanska M.A	619
MARKETING PRACTICES OF SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES (SMEs).....	625
Marina Kantardjieva, PhD	625
Dragana Cifliganec, PhD	625
SOCIAL MEDIA AND TRANSPARENCY IN THE PUBLIC SECTOR	629
Milena Tepavicharova	629
Lyudmila Boykova.....	629
SOCIAL MEDIA IN BUSINESS ACTIVITIES OF BULGARIAN SMEs.....	635
Plamena Palamarova.....	635
SOCIAL NETWORK SITES: A PLACE FOR VIRTUAL AND REAL CONFLICTS	641
Milena Tepavicharova	641
Lyudmila Boykova.....	641
THE PROCESS OF VALUATION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS WITH SPECIAL EMPHASIS ON THE BRAND	647
Zoran Todorović, PhD	647
CONTINUOUS LEARNING AND DEVELOPMENT IN ORGANIZATIONS	657
Shekerinka Ivanovska, Ph.D	657
DEVELOPMENT OF THE ATTITUDE TO THE EDUCATIONAL CHANGE	663
Valentina Sharlanova, Ph.D.....	663
ACHIEVEMENT MOTIVATION AS PREDICTOR OF TEACHERS' ORGANIZATIONAL COMMITMENT.....	671
Ana Jovancevic	671
Zorica Markovic, PhD	671
MOTIVATION TO START WORKING AS A SOCIAL PEDAGOGUE/WORKER.....	677
Maria Dishkova, PhD.....	677
FUNCTIONAL KNOWLEDGE ASSUMPTIONS FROM THE STUDENTS' PERSPECTIVE.....	683
Dragana Bogavac, Ph.D.....	683

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

Tatjana Milosavljević Đukić, Ph.D.....	683
OPEN TRAINING OF STUDENTS	689
Yordanka Peicheva, PhD	689
EXTERNAL ASSESSMENT IN THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	695
Biljana Ivanova, M. A.....	695
Dragana Kuzmanovska Ph. D.	695
OPPORTUNITIES FOR MENTORING PROCESS OF BULGARIAN SCHOOL	699
Margarita Slavova Peneva, PhD	699
METHODOLOGY FOR WORK WITH TEXT PROBLEMS IN MATHEMATICS FOR FIRST GRADE.....	707
Gabriela Kirova, PhD.....	707
PERCEPTION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT BY STUDENTS OF MATHEMATICAL SCHOOL “PETER BERON”, VARNA - MULTI-VARIED STATISTICAL ANALYSIS	713
Radka Tomova, Ph.D	713
Petinka Galcheva, Ph.D	713
Antoaneta Hineva.....	713
Renaj Rafi	713
APPLYING KNOWLEDGE IN MACEDONIAN LANGUAGE AND STIMULATING STUDENTS’ CREATIVITY.....	719
Blaga Paneva, MA	719
Jordana Todorovska	719
ACQUISITION AND DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE IN PRESCHOOL EDUCATIONAL PROCESS ON THE BASIS OF MUSICAL CONTENT	725
Biljana M. Pavlović PhD.....	725
Dragana Cicović Sarajlić PhD.....	725
Andelka Kovač, MSc	725
ARE THERE CULTURAL IMPEDIMENTS TO COLLABORATIVE LEARNING BETWEEN MALE AND FEMALE STUDENTS IN MACEDONIA? AN EXPLORATORY STUDY	731
Artina Zeqiri.....	731
LEARNING A COMPLEX TERNARY MUSICAL FORM VIA AN ELECTRONIC TEXTBOOK FOR THE 6 TH GRADE OF THE SECONDARY SCHOOL.....	733
Krasimira Georgieva Fileva – Ruseva, Ph.D	733
ORGANIZATIONAL DETACHED STRUCTURES FOR CHILDREN AT A YOUNG AGE - FACTOR FOR THEIR FORMING AND DEVELOPMENT	739
Marinela Grudeva, PhD	739
Yordanka Dimitrova, PhD	739
SPECIAL FEATURES OF EDUCATION OF THE CHILD IN EARLY AGE IN A CHILD'S NURSERY	747
Marinela Grudeva, PhD	747
Yordanka Dimitrova, PhD	747
THE USE OF INFORMATION COMPUTER TECHNOLOGY IN TEACHING BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE TO CREATE INTEREST AMONG STUDENTS IN TERMS OF MULTICULTURALISM	755
Margarita Dimitrova, Ph.D	755
Vasil Dimitrov	755
STATISTICAL PROCESSING AND ANALYSIS OF RESEARCH RESULTS IN THE AREA OF STUDENT SAFETY BASED ON THE EXAMPLE OF BOTH PRIVATE AND PUBLIC SCHOOL	761

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
 16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

Aleksandra Penjisevic, MSc	761
Sinisa Dostic, Ph.D	761
PROJECT-BASED LEARNING IN PRE-SCHOOL SETTINGS: NATURAL CHILDRENS' INQUISITIVENESS COULD BE CULTIVATED.....	769
Elena Rakidzhiyska.....	769
LOOKING FOR NOTHING AND FINDING SOMETHING: LEARNING AND KNOWLEDGE TRANSFER WITHIN CULTURAL CONTEXTS	773
Paul Sergius Koku.....	773
Izet Zeqiri.....	773
DEMOCRATIZATION VIS-À-VIS INTEGRATION.....	777
Ivica Josifovic, PhD	777
Zlatko Keskoski, PhD	777
THE IMPACT AND EXPECTED CONSEQUENCES OF ILLEGAL MIGRATION ON THE SAFETY OF THE COUNTRIES OF BALKAN ROUTE	783
Zlate Dimovski, Ph.D	783
Kire Janev, M.Sc.....	783
INDIA – PAKISTAN RELATIONS FROM FOREIGN POLICY PERSPECTIVE	789
Daniela Cvetanovska, M.A.	789
Katerina Danilova, LL.M.....	789
Aleksandar Kitanovski, Ph.D.....	789
SOME PERSONAL CHARACTERISTICS OF JUVENILE DELIQUENCY AND ITS PERPETRATORS IN THE TERRITORY OF THE BASIC COURT IN GOSTIVAR DURING 2002-2006	793
Ersin Sulejmani, M.Sc	793
THE NECESSITY OF CONTINUOUS REFORMS IN	799
PUBLIC ADMINISTRATIVE SYSTEMS	799
Dejan Vitanski, Ph.D	799
MENTORING AT-RISK YOUTH – EFFECTS OF BULGARIAN PRACTICAL IN COMMUNITY-BASED INFORMAL PROGRAM FOR SOCIAL SUPPORT	807
Katerina Zlatkova-Doncheva, Ph.D	807
REFORMER IN LIBRARY EDUCATION	815
Penka Tsoneva, DSc	815
THE NATIONAL ADVOCACY CAMPAIGN IN BULGARIAN LIBRARIES- ACHIEVEMENTS, ISSUES AND PRACTICAL KNOWLEDGE.....	821
Dobrinka Stoykova, PhD	821
Rumelina Vasileva, PhD.....	821
COMPARATIVE ANALYSIS OF DOMESTIC AND FOREIGN TOURISTS OF THE WESTERN BALKANS.....	827
Aleksandra Vidovic, PhD	827
Dejan Cudic	827
MODERN STATE OF TOURISM IN SHUMEN DISTRICT.....	831
Vanya Vasileva, PhD	831
THE CHRONIC CARE MODEL FOR PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES MELLITUS	839
Boryana Levterova, PhD.....	839
CONTRIBUTION OF BIOETHICAL KNOWLEDGE IN SOLVING IMPORTANT PRACTICAL ISSUES IN THE FIELD OF PUBLIC HEALTH.....	845
Emilian Radev, Ph.D.....	845
Radka Goranova- Spasova, Ph.D.....	845

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
 16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

STUDENT'S OPINION ON THE USE OF INFORMATION SYSTEM FOR ASSESSING AND MONITORING THE QUALITY OF EDUCATION AT THE MEDICAL UNIVERSITY – PLOVDIV	849
Kristina Kilova.....	849
Rumyana Stoyanova	849
SOCIAL RESPONSIBILITY IN ADVERTISING HEALTHCARE SERVICES	853
Miglena Tarnovska, Ph.D	853
Gergana Petrova, Ph.D.....	853
Momchil Mavrov, Ph.D	853
TRAINING TO DEVELOP COMMUNICATION SKILLS OF STUDENTS FROM THE MEDICAL COLLEGE OF TRAKIA UNIVERSITY	859
Hristina Milcheva.....	859
Mariya Dimova	859
THE ETHICAL PRINCIPLES OF PROFESSIONAL CONDUCT BETWEEN THE CODE OF ETHICS OF THE BULGARIAN SOCIAL WORKERS AND THE CANADIAN ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS CODE OF ETHICS.....	863
Gergana Avramova, PhD	863
RELIGION AND BELIEFS OF THE TURKISH PEOPLE WHO LIVE IN THE VILLAGE DOLNO KOLICHANI IN SKOPJE – MACEDONIA.....	869
Selçuk Kürşad Koca.....	869
SUGGESTIONS FOR THE MISTAKES THEY DO ON THE WRITING SKILLS FOR THE MACEDONIANS WHO LEARN TURKISH LANGUAGE.....	875
Furkan Kurt.....	875
THE WEDDING TRADITIONS IN MACEDONIA	881
Mahmut Celik, PhD	881
Imer Yusufi, M.Sc.....	881
Alirami Ibraimi, M.Sc.....	881
ARCHITECTURE OF INTERNET OF THINGS.....	885
Filip Tsvetanov, PhD	885
Georgi Hristov	885
Ivanka Georgieva, PhD	885
CLOUDY TECHNOLOGIES IN INDUSTRY	891
Georgi Hristov	891
Filip Tsvetanov, PhD	891
Ivanka Georgieva, PhD	891
“TWITTER - THE NEW MEDIA OUTLET OF THE OFFICIAL INSTITUTIONS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA”	899
Venera Gudachi	899
PARASITE FAUNA IN COMMON CARP (<i>CYPRINUS CARPIO</i> L., 1758) FROM CYPRINID FISH FARM IN PELAGONIA REGION (BITOLA, MACEDONIA)	903
Dijana Blazhekovikj – Dimovska, Ph.D	903
PHOTOSYNTHETIC STATUS, ORGANIC PRODUCTION AND ACTIVITY OF THE ENZYME ALFALFA (<i>MEDICAGO SATIVA</i> L.) COLLECTED FROM DIFFERENT SITES IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....	909
Valentina Butleska - Gjoroska	909
Lenka Cvetanovska.....	909
Marija Krstikj.....	909
STRACH - STRUCTURE, PROPERTIES AND APPLICATION	915
Filip Jovanovski	915
Blagica Cekova	915

Eleventh International Scientific Conference
KNOWLEDGE IN PRACTICE
16-18 December, 2016 Bansko, Bulgaria

Viktorija Bezhovska.....	915
EROSION OF THE LAND AND ITS PREVALENCE IN REPUBLIC OF MACEDONIA	921
Blagica Cekova	921
Vlado Velkoski	921
Tode Kasapinov	921